

Dietari de Josep Lluís Carod Rovira

Viatge a les repúbliques bàltiques

Una delegació de diputats i dirigents d'ERC ha viatjat a les repúbliques bàltiques d'Estònia, Letònia i Lituània per conèixer el procés cap a la independència que estan vivint aquestes nacions; Carod Rovira conta, per a EL TEMPS, aquesta experiència.

Dilluns, 22 de gener

Després de volar, des de Viena, per sobre d'una mar espessíssima de núvols, hem arribat a l'aeroport Xeramiétevo-1 de la capital soviètica. El paisatge rus que apareix als nostres ulls és una immensa catifa nevada, amb casetes amb tanques, zones boscanes i arbres isolats, entre la blanca solitud i el fred. Aquesta darrera sensació física és la primera que va tenir, també, Rovira i Virgili en el seu viatge a l'URSS, el 1938. Ens hi ajuda la imatge dels homes que feïegen, per la pista gelada de l'aeroport, amb el cap cobert per la gorra típica de pell i roba d'abric. Són les 16.22h., dues hores més tard que a Catalunya, i un soldat, amb l'estel roig al casquet reglamentari, ens acull amb indiferència, mentre va fosquejant, amb rapidesa, a l'exterior.

El jove policia que comprova la nostra documentació ens ressegueix amb la vista una llarga estona i ens estudia, fil per randa, el passaport i el visat. En el meu cas, en comprenc la tardança. La meua imatge frega més la indumentària d'un esquiador de neus perpètuas que el convencionalisme d'americana i corbata dels retrats oficials. A més, porto un passaport del Regne d'Espanya i, en canvi, al full oficial d'entrada a Rússia he fet constar que la meua nacionalitat és catalana. Després d'uns minuts d'incertesa, m'estampa un segell al visat i ja puc passar més enllà del primer control duaner. Oficialment, doncs, ja sóc a la Unió Soviètica. Per uns moments, recordo el viatge a Moscou del president Macià, 65 anys abans. Passa el temps i la causa és la mateixa...

"Bienvenido. ¿Es usted el primer español del grupo?". Doncs, no. Ni sóc el primer, ni sóc espanyol. Qui m'ho demana és una russa rossa que s'expressa, de manera fluida, en un espanyol exòtic i

barroc. Duu un magnífic abric d'ós rentador que li arriba fins als peus i es diu Helena Marcova. És la guia oficial que ens ha posat Intouriste i ens acompanyarà al llarg de tota la nostra estada a l'URSS. Els seus superiors li han dit que el nostre és un grup "molt especial". ¡No ho sap prou...! Els estranya que no fem estada, com és habitual, a Moscou o bé a Leningrad i que anem, directament, a les repúbliques bàltiques: Estònia, Letònia i Lituània. No hi anem, doncs, a fer turisme, sinó a fer política. Som una delegació de diputats i dirigents d'un partit català, ERC, interessats per conèixer el procés pacífic i parlamentari d'aquelles nacions cap a la seva independència. La nostra guia comprèn, ben d'hora, que aquell no serà un viatge com els altres.

Som a l'aeroport Xeramiétevo-2, d'on sortirem en vol directe fins a Vínnius, capital de Lituània, a més de 800 kms. de distància. El menjador és molt espaiós, d'estètica ben austera i la temperatura càlida, com l'interior de tots els edificis. Hi noto, però, una gran fredor psicològica. M'hi deu ajudar, és clar, la poca llum del recinte i el silenci ambiental, malgrat les desenes de persones que hi sopem. Aquesta discreció absoluta en el parlar, que més endavant percebrem també a les botigues i reunions, ens sorprèn enormement, mediterranis com som... Ens hi haurem d'avesar, com també a prescindir del vi a l'hora dels àpats. Tot esperant l'hora del vol, sortim a l'exterior, on hi ha unes poques desenes de cotxes aparcats, quasi tots d'un model semblant al Seat 124. El fred, intens i sec, va envermellint-nos la cara, alhora que ens endinsem per un bosc proper i ens enfonsem en la neu.

Instal·lats a l'aparell d'Aeroflot, ens alliberem del gec, la gorra, els guants i les bufandes, contràriament a la resta de

viatgers, que conserva tot el vestuari posat, al llarg dels trajecte. Sentim les indicacions de vol en rus i en lituà i, poc després, una hostessa ens dóna a escollir entre mitja tasseta d'aigua o mitja de Pepsi. Pel passadís avança un carret amb objectes artesanals —ganxet, fusta, vímet...— que fa tot l'efecte de material sobrer d'una exposició de la secció femenina i que contrasta amb el que ens oferia l'Australian Airlines. Un espectacle de llumetes fent pampallugues ens indica que ja som a Vínnius. La lluminària i una certa intensitat circulatoria ens transporten a un paisatge més familiar, més nostre, europeu. Segons la companyia Aeroflot són les 12 de la nit. Segons els lituans que ens esperen, només són les 11. El primer contacte amb la realitat és un acte de sobirania, doncs. Horària, però sobirania...

Dimarts, 23 de gener

L'Hotel Lietuva ("Lituània", en la llengua del país) és el més modern de la ciutat i disposa de tota mena de comoditats, sauna inclosa. Una bona part dels hostes són alemanys orientals i, sobretot, estudiants que hi deuen fer el viatge de curs. Aquí canviem els primers dòlars per rubles, amb l'equivalència d'1 a 6. En el mercat negre, ens asseguren, et poden arribar a oferir fins a 11 rubles, o més, per 1 dòlar. Gairebé, el doble, doncs...

A Vínnius resideixen 500.000 habitants dels tres milions i mig de població amb què compta el país, bàsicament agrícola i ramader. El cristianisme no arribà aquí fins al segle XIV i, per això es consideren els darrers pagans d'Europa. A la capital, disposen de 31 esglésies catòliques, 8 d'ortodoxes i 1 sinagoga. Majoritàriament, els lituans són catòlics i la seva fe els ha servit d'element de cohesió nacional, enfront del cristianis-

Carod Rovira, Angel Colom i Miquel Pueyo davant la seu del Sajudis.

Soldats de l'exèrcit soviètic passejant pel nucli antic de Tallinn.

me ortodox, rebutjat com a eina de rus-sificació.

Des de fa uns mesos, la catedral i l'església de Sant Casimir han retornat al culte, després d'haver fet, respectivament, de pinacoteca i de museu de l'ateisme. En els quioscos que veiem per tot, al costat de la premsa política i patriòtica, que els lituans devoren amb avidesa, hi ha les estampes, les revistes religioses i els motius marians... La plaça de la catedral és el centre mateix de la capital i, ara, en aquest matí sense sol, res no fa pensar que aquesta immensa esplanada buida era omplerta, fa tan sols unes setmanes, per 300.000 lituans que, pacíficament, reivindicaven la independència nacional a Gorbaxov.

La naturalitat amb què la convicció independentista és assumida majoritàriament per la població és un fenomen que em sorprèn. Els bàltics, com els nòrdics en general, rarament exterioritzen els seus sentiments amb la plasticitat i l'a-

passionament amb què ho fem els mediterranis. Ningú no diria, doncs, que aquesta ciutat tranquil·la i aquesta gent calmada sigui, intensament, protagonista d'un procés envejable cap a la seva llibertat. De del 10 d'octubre passat, aquí no oneja altra bandera que la lituana i enlloc no hem vist la soviètica. Els colors nacionals —groc, verd, vermell— apareixen en els llocs més insospitats, en forma de cartell, adhesiu, xapa, o escut. El president de la Unió d'Obrers de Lituània i, alhora, líder del Partit Socialdemòcrata, és el diputat Kasimiras Uoka. Té la meua edat i, d'acord amb l'estètica convencional, vesteix amb un estil que aquí es duia a les acaballes dels seixanta. Està convençut, com tothom, que enguany mateix obtindran la independència. Fred, sense immutar-se per res, ens assegura que a la tardor ja pensen disposar de moneda pròpia i ens convida a participar en una acció que ens deixa glaçats. Es tracta de posar pi-

quets a totes les portes de l'edifici central del KGB, per tal d'impedir la sortida de documentació policial (expedients de deportació, denúncies, etc.) que l'autoritat soviètica pretén traslladar a Moscou i que ells consideren part del seu patrimoni històric. Un altre símptoma més, diu Uoka, de la imminència de la independència. Juntament amb parlamentaris lituans, antics deportats i gent de totes les edats, fem guàrdia una bona estona al voltant del KGB, sota la mirada de Lenin, que ens sotja, del monument estant.

A l'antiga avinguda Lenin, ara batejada amb el nom del duc lituà Gediminas, davant de la catedral, s'alça la seu del Sajudis, el moviment popular per la independència que compta amb 56 diputats dels 58 que corresponen al país. L'activitat hi és frenètica: reunions, telefonades, plecs de correspondència.... No puc evitar de pensar en el nostre país, el 1976 o 77. A més d'una composició mo-

noètica, la força del catolicisme i una tradició estatal sòlida, constato aquí que els lituans tenen voluntat de sobirania i fe en el seu triomf.

Dimecres, 24 de gener

El *Gimtasys krastas* és un setmanari independentista que tira 300.000 exemplars, en un país que té tres milions i mig d'habitants. El dirigeix el diputat comunista A. Cékvolis, que parla un espanyol molt correcte. Fa: "Els russos ens volen convèncer que, sense Rússia, no tenim futur, que no podem sobreviure econòmicament, que patirem molt. I nosaltres diem que patirem tant com pateix la Finlàndia independent o la Noruega independent, o..."

Afable, garlaire, corpulent, A. Vrazauskas dirigeix el PC lituà escindit del PCUS i presideix, també, el seu país. Ens rep, als tres diputats (Colom, Pueyo i jo), en un recinte on fa sols uns dies s'entrevistà amb Gorbaxov, al mateix palau del Presídiu. Somriu molt, cosa estranya per aquestes latituds, i reforça, amb les seves mans immenses i les oscil·lacions de tota la còrpora, les seves afirmacions: "A la casa comuna europea, els catalans també teniu tot el dret del món a participar-hi amb el vostre pis".

De les botigues d'aquí m'impressionen els prestatges buits i els aparadors i taulells amb pocs productes. Les dependents s'atabalen de seguida quan comprem més d'un producte, l'import del qual calculen sempre amb un rudimentari àbac de fusta. Hi ha cues pertot i per a tot, fins per entrar als escassos bars, esperant trobar-hi productes que mai no arriben.

Dijous, 25 de gener

Amb l'autobús d'Intouriste, l'empresa soviètica de turisme, fem el viatge de 350 kms. fins a la capital de Letònia. Al contrari d'on venim, aquí oneja només la bandera de la Letònia soviètica i no la independent (ocre, blanc i ocre).

Amb un milió d'habitants, la tercera part de la població es concentra a la capital, Riga. Aquesta és una ciutat encisadora, cosmopolita, urbana, moderna, amb trànsit al carrer i multitud de cafeteries amb un atractiu particular. Riga té un aire senyorial, aristocràtic, al qual ajuda una arquitectura majestuosa, feta de grans edificis i una tradició de ciutat misteriosa, de pel·lícula d'espies, hereta-

da del període d'entre guerres. La quietud provinciana de Vílnius ha deixat pas al neguit ciutadà d'una gran urbs industrial, a les vores del riu Daugava.

Al vespre, amb un tiquet que no arriba als deu duros, assistim a la representació del ballet "Korsàrs" que té lloc al teatre de l'òpera, on cada dia alternen funcions de dansa o bé d'òpera. El recinte, que em fa pensar en el Fortuny de Reus, és ple de gom a gom d'un públic que segueix l'obra amb atenció i entusiasme. El sopar a l'hotel és amenitzat per un grup que interpreta música popular del país i, ja de nit, el vestíbul ben concorregut i el tancament tardà dels bars i sales de ball, acompanyat del mot anglès "room, room" que ofereixen un seguit de senyorettes ens fan adonar que, al Latviya, hi ha marro...

Divendres, 27 de gener

El Tautas Fronte és el moviment popular per la independència de Letònia, un país amb un índex d'immigració tan elevat com el nostre. Es tracta d'un fenomen de població promogut per l'autoritat soviètica com a element de russificació, al costat mateix de les tres repúbliques bàltiques. Aquí constatem com els conceptes dreta-esquerra no s'adiuen amb el nostre bagatge convencional. Les forces progressistes són aquelles que defensen el pluripartidisme i el dret a la sobirania dels pobles, és a dir, els demòcrates i independentistes. Les forces conservadores, "els reaccionaris" diuen ells, són els banderers del monopoli de partit únic i de la unitat, immobilitat i integritat territorial de l'URSS, és a dir, els membres del partit d'estat, el PCUS, els nacionalistes russos.

Qui ens ho explica, als tres diputats, és el parlamentari al Soviet de Moscou i president del Tautas, Dainis Ivans, un jove de 34 anys, fins ahir mateix militant del Partit Comunista. Es disculpa d'haver-se retardat uns minuts, però just a l'habitació del costat s'acaba d'acordar la sortida del PCUS d'uns 60.000 letons, independentistes, que constituïran una nova organització política. Pare de quatre fills, retrobaré Ivans a la nit, en un concert a favor de les famílies nombroses letones, atès el problema de natalitat que pateix aquesta república. Davant els centenars de persones que omplen l'antiga església anglicana, els adreço una salutació que és traduïda directament al le-

tó: "Els vostres fills i filles creixeran en una Letònia lliure i independent"... El meu català, aquí lingüísticament exòtic, rep la comprensió de l'escalf humà i la comunicació d'interessos i esperances compartides. Me'n vaig amb un punt d'emoció, mentre una tempesta de neu asota Riga i ens deixa absolutament negats.

El palauet de la Unió d'Escriptors, amb una retirada a l'Ateneu Barcelonès, acull, en un ambient càlid, la meua conversa amb el seu secretari, G. Valujevs. Parlem, molt animadament, de les nostres cultures respectives i he de confessar que, en el seu cas, té un cert coneixement de la nostra.

Em comenta que, al voltant de la mateixa taula on ara seiem, va constituir-se el Tautas Fronte, el 1988. Les noies d'aquest grup, que em passen a recollir després de l'entrevista, em confirmen, des de la seva rossor, la bellesa rotunda de la dona letona.

Dissabte, 28 de gener

Superats els 300 kms. llargs que ens separen de Tallinn, arribem a la capital d'Estònia, a l'hora de dinar. Hi trobem, finalment, el fred i la capa de neu que

tothom ens vaticinava i que fins ara ens havia mancat. Mentre fem els tràmits de recepció, una empleada del Viru Hotel col.loca, en honor nostre, una bandera espanyola a l'entrada del recinte. Tan amablement com contundentment la Calamanda Ferrer i jo li demanem que la retiri i li expliquem que som d'una altra guerra. Ells, també. Ho veiem ben clar quan els cambrers fan veure, a la guia soviètica, que no entenen el rus i reblen el clau al carrer, amb el refús generalitzat a sentir parlar rus.

Recorrem el Tallin antic, ciutat de pel.lícules i lloc de llunes de mel, a només 80 kms. de Hèlsinki: les portes de l'antiga muralla, la plaça de l'ajuntament amb el seu magnífic edifici municipal i els carrers de cama-curta i cama-llarga que pugem, seguint la tradició, amb un peu a la vorera i un altre a la calçada. Davant l'hotel hi ha un americaníssim *fast food*, amb hamburgueses i cerveses, i la societat consumista ja hi fa els seus estralls. Com en els altres llocs ens ha impressionat la visió de grans llibreries, sempre concorregudes i amb llibres baratíssims, com també la gran quantitat de floristeries que trobem pels carrers.

Diumenge, 29 de gener

El Rahvarinne és el front popular per la independència d'Estònia i es proposa, doncs, com a la resta de repúbliques bàltiques, la recuperació de la sobirania perduda el 1940, gràcies al pacte germano-soviètic o, com denuncia un adhesiu, staliniano-hitlerià. Avui fan un congrés i el miler llarg de delegats omplen les magnífiques instal.lacions del Palau de l'Ensenyança Política de Tallinn. Com hem fet a Riga i a Vlnius, parlem amb els seus dirigents —L. Koik i K. Gerndorf— i els obsequiem amb llibres en anglès sobre el nostre país i amb una senyera. En nom nostre, A. Colom adreça una salutació als congressistes. Si a Lituània el procés cap a la recuperació de la independència és on es troba més avançat, a Letònia té més dificultats. Però aquí la militància lingüística antirussa i l'actitud antisoviètica s'expressa de manera tan pacífica com inequívocament contundent. Els estonians del Rahvarinne accepten, amb goig, la invitació de venir a Barcelona, com abans ho han acceptat els dirigents del Sajudis i el Tautas Fronte, amb tots els quals configuren l'anomenat Consell Bàltic o coordinadora de fronts populars

per la independència.

Dilluns 30 de gener

La Mercè Sanabre, la nostra traductora de rus, m'ha presentat en aquest idioma el president dels escriptors estonians. No ha tingut oportunitat d'esplair-se gaire en la llengua de Gorbaxov perquè el nostre interlocutor ha interromput l'inici de conversa, tot demanant-me si parlava francès o anglès. Continuem, doncs, la reunió en francès i constatem aquí que per als estonians la llengua de projecció cultural és el finès, a diferència dels altres pobles bàltics, amb més voluntat de canalització a través de l'anglès, l'alemany o el rus.

Al migdia, en un antic palauet, avui el restaurant de luxe de Tallinn, Henn Sarv, conseller de relacions públiques del municipi, ens convida, en nom del batlle que és fora del país, a un dinar. Sarv encapçala l'embrió de Partit Liberal i és francament simpàtic i afable, fins i tot rialler, aspecte aquest poc freqüent aquí i que li fem observar. A mitjan àpat, entre les estones inacabables que se succeeixen entre plat i plat, amb la lentitud exasperant del servei, una cambrera li xiuxiueja una bona notícia: ha localitzat una ampolla de vi hongarès que, talment un botí de guerra, ens apressem a fer desaparèixer. Amb la naturalitat i la convicció de qui sap que té la llibertat col·lectiva a frec de mà, el nostre amfitrió ens comenta que en el ple de l'endemà, l'ajuntament posarà un seguit de restriccions a l'exèrcit soviètic: de terrenys, de circulació, de privilegis, etc.

Dimarts, 31 de gener

Finalment, un Moscou, on neva incessantment, ens rep per unes hores. Comprem el típic barret rus, mal vist al Bàltic, motiu pel qual no l'havíem adquirit abans d'anar-hi i visitem el Kremlin imponent. Per al nostre record, despleguem una senyera estel.lada i els tres diputats ens fotografiem a la Plaça Roja. El Bàltic queda, de Moscou estant, molt lluny. Avui, la notícia és l'obertura del primer Mc Donald's... Tornarem a casa sabent-nos, una mica, lituans, letons i estonians. Ells, en canvi, allò que saben és que seran independents. En la seva llibertat com a pobles hi anirà una part de la nostra llibertat. Que no ens oblidin quan ho sigin és la nostra esperança.

Josep Lluís Carod-Rovira